

УДК 343.98

Мрочко Р. М.

здобувач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

СУЧАСНІ СПОСОБИ ЗДІЙСНЕННЯ СУТЕНЕРСТВА ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ

Висвітлено сучасні способи вчинення сутенерства. Визначено, що спосіб вчинення сутенерства є центральним елементом криміналістичної характеристики злочину. Серед типових способів підготовки до сутенерства найбільш розповсюдженими є наступні: підшукування приміщень, де будуть надаватися сексуальні послуг або збиратимуться члени злочинної групи та повії; пошук осіб, які утримують місця розпусти; підшукування жінок, які будуть займатися проституцією; налагодження системи зв'язку між співучасниками; складання «графіків» роботи; підбір клієнтів. Серед типових способів приховування сутенерства та втягнення особи у зайняття проституцією, найбільш розповсюдженими є наступні: організація фірм під виглядом зайняття легальним бізнесом (ресторанним, готельним або з надання інших послуг); заява під час затримання (особливо зі сторони сутенера), що він не знайомий із повіями, вперше їх бачить; знищення «чорнової» бухгалтерії, використаних презервативів; вплив на сумлінних учасників процесу; використання корумпованих зв'язків в органах влади й управління та ін.

Ключові слова: криміналістична характеристика, спосіб вчинення злочину, сутенерство, проституція.

Постановка проблеми. Підвищення ступеня активності кримінальних структур у суспільстві щодо створення або утримання місць розпусти і сутенерства обумовлено рядом факторів, одним із яких є недостатній криміналістичний аналіз способів вчинення цих злочинів.

Під час досудового розслідування слідчі, використовуючи знання криміналістичної характеристики злочину, а також зв'язки між її елементами висувають типові слідчі версії у реальному кримінальному провадженні, що дозволяє звузити коло підозрюваних, місця де необхідно здійснювати пошукові заходи, а також об'єднувати матеріали досудових розслідувань в порядку ч. 1 ст. 217 КПК України, якщо є достатні підстави вважати, що кримінальні правопорушення, щодо яких здійснюються досудові розслідування і по яких не встановлено підозрюваних, вчинені однією особою (особами).

Спосіб вчинення злочину є одним із найбільш важливих елементів криміналістичної характеристики сутенерства, оскільки з урахуванням сучасних умов та тенденцій дозволяє будувати слідчі версії, конкретизувати особливої проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Це, в свою чергу, дозволяє в подальшому розробити на цій основі ефективні науково-практичні рекомендації щодо методики їх розслідування. Тому обрана тематика дослідження є

актуальною і своєчасною.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженням способу вчинення злочину займалися такі відомі вчені як Т. В. Авер'янова, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, А. Ф. Волобуєв, А. В. Дулов, І. Ш. Жорданія, Г. Г. Зуйков, А. В. Іщенко, О. Н. Колесніченко, В. С. Кузьмічов, Є. Д. Лук'янчиков, М. І. Порубов, М. В. Салтевський, О. Г. Філіппов, В. Ю. Шепітько, М. Г. Щербаковський, М. П. Яблоков та інші. Однак, не припиняючи цінності вказаних праць, варто відзначити, що в їх роботах не розглядалися способи вчинення як елемент криміналістичної характеристики сутенерства.

Метою даної статті є дослідження сучасних способів вчинення сутенерства, учиненого організованою групою.

Виклад основного матеріалу. Перші теоретичні дослідження способу вчинення злочину були проведені А. І. Вінбергом і Б. М. Шавером. Вони розглядали спосіб вчинення злочину як складову предмета криміналістики, вказували на можливість використання знань про нього для пошуку слідів злочинів, встановлення злочинців і розкриття вчинених ними злочинів. Велике значення надавалось знанню типових способів вчинення окремих видів злочинів і розробці на цій основі методик розслідування конкретних видів злочинів. Залежно від кримінально-правової кваліфікації злочинів вченими було сформульовано декілька визначень способу вчинення умисного злочину.

В основному способи вчинення злочину вчені розглядали як «дії, спрямовані безпосередньо на досягнення злочинного результату», і включали в зміст цього поняття дії по проникненню злочинця на місце вчинення злочину, прийоми, що використовуються злочинцем, особливості предмета посягання, місце, час та знаряддя злочину [1].

Г. М. Мудюгін розділив криміналістичні поняття «спосіб вчинення» і «спосіб приховування злочину», визначивши спосіб вчинення як спрямований на досягнення злочинної мети комплекс дій, що вчинюються злочинцем в певній послідовності, спосіб приховування – як комплекс дій, спрямованих на приховування злочину від оточуючих, і в першу чергу, від слідчих органів, щоб ухилитись від відповідальності за вчинене діяння [2, с. 65-66].

На думку Е. Д. Куранова, спосіб вчинення злочину – це комплекс дій по підготовці, вчиненню та приховуванню злочину, вибраних винним у відповідності з наміченою метою і тими умовами, в яких здійснюється злочинний намір [3, с. 165-167].

Окремі автори говорять, що спосіб злочину являє собою характер дії особи, що виявляється у певній взаємозалежній системі операцій і прийомів підготування, вчинення і приховування злочину [4, с. 22]. Його визначення сформулював ще Г. Г. Зуйков, говорячи, що це система дій під час підготовки, вчинення та приховування злочину, детермінованих умовами зовнішнього середовища та психофізичними властивостями особи, що можуть бути пов'язані з вибором використання відповідних знарядь або засобів та умов,

місця і часу [5, с. 12].

С. М. Зав'ялов, вже у новому тисячолітті, використовуючи традиційний підхід, розглядає спосіб вчинення злочину як тріаду способів готування, вчинення та приховання злочину. Він зазначає, що ними виступає різновид діяльності людини, якій притаманні соціально-психологічні якості, орієнтувальні, сенсомоторні особливості суб'єкта [6, с. 26].

А вже В. В. Тищенко до змісту способів вчинення кримінального правопорушення відносить комплекс діянь злочинця з підготовки, вчинення і приховування злочину, обумовлених метою злочинного діяння, властивостями особи злочинця й обстановкою (об'єктивними і суб'єктивними факторами), результати яких відбиваються на матеріальних та інтелектуальних слідах, що характеризують психічні й фізичні риси особи злочинця [7, с. 18].

В свою чергу, В. А. Журавель вказує на те, що функціональний аспект поведінки злочинця обраний для характеристики способу вчинення злочину як системи дій, прийомів, операцій, що спрямовані на досягнення певного злочинного результату. Знання типових способів вчинення необережних вбивств дозволяє ефективно застосовувати одну з найбільш ефективних та практичних схем розслідування їх, яка представляється науковцями у послідовності: від слідів злочину – до способу вчинення злочину; від способу вчинення злочину – до особи злочинця [6, с. 28]. В розрізі цього слід наголосити на тому, що основоположними засобами для отримання відомостей про способи вчинення злочину є огляд місця події, допити, судові експертизи.

Як бачимо, більшість науковців розглядають спосіб вчинення злочину у поєднанні його компонентів. Ми повністю підтримуємо ці позиції і спосіб вчинення злочинів, пов'язаних із проституцією та сутенерством, вважаємо повноструктурним, що охоплює підготовку до його вчинення, безпосередній спосіб вчинення та способи приховування. По черзі спробуємо дослідити вказані елементи.

Як зазначає ряд авторів, типовими способами підготовки до вчинення злочину, пов'язаного з сутенерством, можна назвати:

– підшукування приміщень, де будуть надаватися сексуальні послуг або збиратимуться члени злочинної групи та повії (нерідко для цього можуть використовуватися спеціально створені фірми). Також може здійснюватися пошук осіб, які утримують місця розпусти;

– підшукування жінок, які будуть займатися проституцією;

– пошук співучасників та розподіл між ними функцій (хто транспортує, хто охороняє повії і територію, хто залучає нових повії чи клієнтів тощо);

– налагодження системи зв'язку між співучасниками, складання «графіків» роботи;

– розміщення оголошень у ЗМІ чи в Інтернеті, виготовлення візиток;

– пошук зв'язків серед працівників правоохоронних органів або «кримінального даху» тощо [8, с. 300].

Доречною нам здається класифікація дії з підготовки злочинів, надана

О. В. Баланюком, який виокремив наступні групи:

– підготовчі дії щодо приховування особистої участі (розроблення плану зі створення неправдивого алібі, що включає в себе комплекс дій, спрямованих на створення в певних осіб неправильного уявлення про істинне місце перебування злочинця в конкретний час, попередню домовленість із неправдивими свідками та інше; - підбір, придбання засобів, призначених для знищення слідів злочинця, а також підбір засобів, призначених для утруднення використання службово-пошукового собаки та інше);

– підготовчі дії з приховання злочину в цілому і маскування окремих його обставин (виготовлення чи складання підроблених документів з метою приховання злочинних фінансово-господарських операцій чи справжніх обставин події; планування і підбір засобів та створення умов для вчинення інсценування події та інше);

– підготовчі дії зі створення умов для ухилення від відповідальності і продовження злочинної діяльності (вчинення дій, спрямованих на створення уявлення про винність у злочині інших осіб, або «об'єктивних» обставин, що призвели до злочинних наслідків; вербування і установка корумпованих зв'язків із відповідними посадовими особами органів влади і управління та інше) [9, с. 195-196].

Так, досліджуючи суміжну проблематику, М.В. Куратченко зазначає, що до способів підготовки належать:

– підшукування або утворення місця для надання інтимних послуг – 48 %;

– пошук осіб, які будуть надавати інтимні послуги – 95 %;

– створення певної бази осіб, які займаються проституцією – 44 %;

– схиляння осіб до надання інтимних послуг (грошова винагорода, шантаж, компрометація, використання службової залежності) – 62 %;

– розміщення інформації про послуги у засобах масової інформації та Інтернеті – 57 %;

– виготовлення буклетів й візиток – 39 %;

– добір співучасників злочинної діяльності (утримувачі місць розпусти, водії, охоронці) – 97 %;

– координація діяльністю з надання інтимних послуг та звідництва – 89 %;

– створення електронної бази постійних клієнтів, які отримують інтимні послуги [10].

Враховуючи багатоплановість і суміжність зазначених злочинів, можна пояснити деякі відмінності в результатах отриманих К.Ю. Назаренко, яка досліджуючи проблеми розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, визначила наступні способи підготовки: а) планування злочину – 96 %; б) пошук приміщення чи іншого місця для розпусти – 59 %; в) облаштування приміщення чи іншого місця для розпусти – 47 %; г) добір осіб, які згодні за винагороду надавати інтимні пос-

луги – 94 %; д) пошук клієнтів – 26 %; е) добір співучасників злочину – 22 %; є) розподіл ролей між співучасниками – 56 % [11].

Стосовно безпосереднього способу вчинення досліджуваного злочину, слід відмітити, що на думку А. А. Небитова, груповий та організований спосіб характерний для цих злочинів тому, що такого роду протиправні діяння вчинити одній особі вкрай важко, оскільки вони передбачають систематичні та різнопланові дії (наприклад, вербування, охорона, транспортування, матеріальне забезпечення повій тощо), що потребує розподілу функцій. Відтак ефективне примушування до заняття проституцією, втягнення до неї та сутенерство можливе в умовах співучасті з розподілом функцій та ролей. Водночас тривалість діяльності таких об'єднань залежить від наявності корупційних зв'язків в органах державної влади, додержання правил конспірації та дисципліни, які сприяють уникненню винними заходів кримінальної відповідальності [12, с. 38].

Є. В. Пряхін виділяє такі типові способи безпосереднього вчинення злочину, пов'язаного з сутенерством:

– дії пов'язані з забезпеченням заняття проституцією іншою особою (пошук клієнта, надання приміщення, транспортування, отримання грошей за надання секс послуг, передача частини грошей повії);

– втягнення особи у заняття проституцією;

– примушування особи займатися проституцією. Як свідчить практика, зараз трапляється порівняно небагато випадків примушування особи займатися проституцією. В основному особу різними способами втягують у зайняття проституцією [8, с. 300].

К.Ю. Назаренко зазначає, що способами безпосереднього вчинення є: а) утворення місця для надання інтимних послуг – 12 %; б) створення умов для ефективного функціонування місця для розпусти з метою отримання значних прибутків – 43 %; в) схилення осіб до надання інтимних послуг (шантаж, компрометація, використання службової залежності, грошова винагорода) – 57 %; г) координація діяльності з надання інтимних послуг та звідництва – 24 %; д) знайомство і організація зустрічей для надання інтимних послуг – 42 %; е) утримання місця для розпусти і звідництва – 76 % [11].

Останнім елементом способу вчинення злочину є спосіб його приховування. Стосовно цього питання П. В. Малишкін відмічає, що для перспективи приховування суспільно-небезпечного діяння злочинець найчастіше формує так звані «штучні» умови для ефективного реалізації задуманого. В результаті здійснення ним комплексу дій для приховування злочину в обстановці злочину відображаються основні властивості ознак вибраного їм способу злочину. З інформації, отриманої з слідів, які особа лишила на місці події в ході здійснення дій з приховування злочину, стає можливим визначити спосіб їх вчинення, дії злочинця, вчинені з цією ціллю, розпізнати спосіб приховування [13, с. 22]. У свою чергу, Б. Б. Рибников вказував, що досліджувана категорія – це діяльність особи, спрямована на утаювання відомих їй фактів та об-

ставин скоєного злочину [14, с. 67].

Інші автори визначають його як ситуаційне, повторюване явище, детерміноване низкою об'єктивних і суб'єктивних факторів, найважливішим із яких є умисел та пов'язані з ним мотив і мета [15, с. 31]. В. О. Коновалова, зі свого боку, наголошує, що психічна напруженість при приховуванні злочину і наявність об'єктивних чинників, що створюють певні, непередбачені перешкоди, порушують навіть ретельно продуману логіку приховування і створюють для злочинця можливість допущення безлічі промахів, з одного боку, і одержання важливої інформації для слідчого – з іншого [16, с. 21].

На наш погляд, найбільш конкретне визначення цього поняття надав М. В. Даньшин, визначивши, що спосіб приховування злочину розуміється як заснований на реалізації системи об'єктивних і суб'єктивних факторів дійсності комплекс дій чи бездіяльність особи, що приховує злочин до, в момент або після вчинення злочину [17, с. 10].

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень дав змогу встановити, що серед типових способів приховування сутенерства та втягнення особи у зайняття проституцією, найбільш розповсюдженими є наступні:

- організація фірм під виглядом зайняття легальним бізнесом (ресторанним, готельним або з надання інших послуг);
- заява під час затримання (особливо зі сторони сутенера), що він не знайомий із повіями, вперше їх бачить;
- знищення «чорнової» бухгалтерії, використаних презервативів;
- вплив на сумлінних учасників процесу;
- використання корумпованих зв'язків в органах влади й управління та ін.

Висновки. Підводячи підсумок, зазначимо, що спосіб вчинення сутенерства є центральним елементом криміналістичної характеристики злочину. Серед типових способів підготовки до сутенерства найбільш розповсюдженими є наступні: підшукування приміщень, де будуть надаватися сексуальні послуги або збиратимуться члени злочинної групи та повії; пошук осіб, які утримують місця розпусти; підшукування жінок, які будуть займатися проституцією; налагодження системи зв'язку між співучасниками; складання «графіків» роботи; підбір клієнтів. Серед типових способів приховування сутенерства та втягнення особи у зайняття проституцією, найбільш розповсюдженими є наступні: організація фірм під виглядом зайняття легальним бізнесом (ресторанним, готельним або з надання інших послуг); заява під час затримання (особливо зі сторони сутенера), що він не знайомий із повіями, вперше їх бачить; знищення «чорнової» бухгалтерії, використаних презервативів; вплив на сумлінних учасників процесу; використання корумпованих зв'язків в органах влади й управління та ін.

Бібліографічні посилання

1. Ермолович В. Ф. Криминалистическая характеристика преступлений / В. Ф. Ермолович. – Минск : Алмафея, 2001. – 241 с.
2. Мудюгин Г. Н. Версии об объективной стороне преступления / Г. Н. Мудюгин //

Планирование расследования преступлений. – М., 1957. – С. 65–66.

3. Куранов Э. Д. Об основных положениях методики расследования отдельных видов преступлений / Э. Д. Куранов // Вопросы криминалистики, 1962. – № 6–7. – С. 165–167.

4. Колесниченко А. Н., Коновалова В. Е. Криминалистическая характеристика преступлений : Учеб. пособие. Х.: Юрид. ин-т, 1985. 144 с.

5. Зуйков Г. Г. Криминологическое учение о способе совершения преступления : Автореф. дисс. д-ра юрид. наук. М. 1970. 41 с.

6. Зав'ялов С. М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика ; судова експертиза» / НАВС. К., 2005. 241 с.

7. Тищенко В. В. Концептуальні основи розслідування корисливо-насильницьких злочинів : Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Х., 2003. 34 с.

8. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: навчальний посібник / [О.В. Батюк, Р.І. Благута, О.М. Гумін та ін.]; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 324 с.

9. Баланюк О. В. Підготовка до злочину: поняття та криміналістична класифікація / Актуальні проблеми держави і права. 2006. С. 192-196.

10. Куратченко М.В. Розслідування сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією : дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність / Михайло Віталійович Куратченко. Дніпро, 2017. 192 с.

11. Назаренко К.Ю. Розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом: дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність / Катерина Юріївна Назаренко. Дніпро, 2016. 218 с.

12. Небитов А. А. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією / Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. № 1. 2014. С. 35-43.

13. Малышкин П. В. Способ сокрытия преступления и его место в структуре способа совершения преступления / Следователь. 2009. № 1. С. 19-24.

14. Рыбников Б. Б. Проблема сокрытия преступлений и ее место в советской криминалистике / Криминалистический сборник. Рига, 1972. С. 67-70.

15. Лузгин И. М., Лавров В. П. Способ сокрытия преступления и его криминалистическое значение : лекция. М., 1980. 34 с.

16. Коновалова В. Е. Убийство: искусство расследования : Монография. Харьков : Факт, 2001. 324 с.

17. Даньшин М. В. Класифікація способів приховування злочинів в криміналістиці : Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Х., 2000. 20 с.

Надійшла до редакції 18.01.2018

Mrochko R.M. Modern ways of committing pimping by organized groups. The modern ways of committing pimping have been highlighted. It has been determined that the way of committing pimping is the central element of the forensic description of the crime. Among the typical ways of preparing for pimping, the most common are the following: looking for rooms where sexual services will be provided or members of a criminal group and prostitutes will be gathered; search for persons containing places of debauchery; the search for women who will engage in prostitution; establishment of a system of communication between accomplices;

drawing up of "schedules" of work; selection of clients.

Among the typical ways of concealing pimping and involving a person in prosecution, the most common are the following: the organization of firms under the type of legal business (restaurant, hotel or other services); a statement during the detention (especially by the pimp) that is not familiar with prostitutes, first sees them; destruction of "draft" accounting, used condoms; influence on bona fide participants in the process; use of corrupt ties in government and government bodies, etc.

Keywords: forensic description, way of committing a crime, pimping, prostitution.

УДК 343.125

Птушкін Д. А.

здобувач

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ОБІГУ НЕРУХОМОСТІ: ОБСТАВИНИ, ЩО СПРИЯЮТЬ ВЧИНЕННЮ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Досліджено положення кримінального процесуального, кримінального, цивільного, житлового, сімейного законодавства та інших джерел щодо регулювання правовідносин на ринку житлової нерухомості. У статті розглядаються окремі фактори та обставини, що впливають на виникнення злочинних проявів у сфері обігу житлової нерухомості. Проводиться порівняльний аналіз норм, які регулюють право власності на нерухомість громадян.

Ключові слова: кримінальні правопорушення, шахрайство, нерухоме майно громадян, законодавче регулювання відносин у сфері обігу житлової нерухомості.

Постановка проблеми. Перехід до ринкових відносин сприяв появі нових факторів, які раніше не були відомі нашій державі і можуть впливати на охорону права власності. Зокрема, з моменту проголошення приватного права власності на житло та інші об'єкти сфери нерухомості, поряд із цивільно-правовими відносинами, що врегульовані Цивільним кодексом України від 2003 року [1], Житловим кодексом України від 1983 року [2], Законом України «Про приватизацію державного житлового фонду» від 1992 року [3], та іншими нормативно-правовими актами, стали вчинятися різноманітні незаконні дії із об'єктами житлової нерухомості. Водночас, недосконалість законодавства та не адаптованість правоохоронних органів в умовах поступового переходу на ринкову модель правовідносин, зумовили швидкість поширення правопорушень, у тому числі й пов'язаних із застосуванням обману та зловживання довірою.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, свідчить, що окремі положення відносно законодавчого регулювання правовід-